

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 18 april 2017

Mål nr

T 462-16

KLAGANDE

Institutet för Juridik och Internet, 802471-0090

Box 568

114 79 Stockholm

Ombud: Advokat HB

MOTPART

Ivstitia in Æternvm

Ombud: HJ

Ombud:JN

Ombud: LW

INTERVENIENT

MT

SAKEN

Skadestånd

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2015-12-22 i mål T 631-15

DOMSLUT

Högsta domstolen, som avslår Ivstitia in Æternvms avvsningsyrkande, fastställer hovrättens domslut.

Vardera parten ska stå för sin rättegångskostnad i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

Den ideella föreningen Institutet för Juridik och Internet (Institutet) har yrkat bifall till sin vid tingsrätten förda talan, samt begärt att Högsta domstolen förklarar att Institutet har förvärvat RAPs fordran på kränkingsersättning i dess helhet och att fordringsförvärvet har bindande verkan gentemot den ideella föreningen Ivstitia in Æternvm (Ivstitia). Institutet har vidare yrkat att målet ska återförvisas till tingsrätten för prövning samt att Institutet ska tillerkännas ersättning för rättegångskostnader i tingsrätten och hovrätten.

Ivstitia har i första hand yrkat att Institutets talan ska avvisas och i andra hand motsatt sig ändring av hovrättens dom. MT, som har tillåtits att som intervenient på svarandesidan delta i rättegången, har anslutit sig till vad Ivstitia har anfört.

Institutet har motsatt sig att talan avvisas.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader i Högsta domstolen.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. I ett inlägg på den ideella föreningen Juridikfrontens (numera Ivstitia) blogg omnämndes RAP i negativa ordalag. RAP väckte talan mot Ivstitia och yrkade skadestånd med 5 000 kr för kränkning enligt 2 kap. 3 § skadeståndslagen under åberopande av att blogginlägget utgjorde förtal enligt 5 kap. 1 § brottsbalken. Ivstitia bestred käromålet och invände bl.a. att inlägget inte utgjorde förtal.
2. Den blogg på vilken inlägget publicerades omfattades av grundlagskydd enligt 1 kap. 9 § yttrandefrihetsgrundlagen (se NJA 2014 s. 128). Förtal är ett skadeståndsgrundande yttrandefrihetsbrott (5 kap. 1 § första stycket och 8 kap. 1 § första stycket yttrandefrihetsgrundlagen samt 7 kap. 4 § 14 tryckfrihetsförordningen).
3. Under handläggningen i tingsrätten anförde Institutet, med åberopande av ett köpeavtal, att det hade förvärvat RAPs anspråk mot Ivstitia för 2 000 kr. Tingsrätten tillät, med stöd av 13 kap. 7 § rättegångsbalken, Institutet att överta RAPs talan i målet.
4. Ivstitia bestred att RAPs icke fastställda fordran på skadestånd var överlåtbar och yrkade att Institutets talan redan på den grunden skulle ogillas.
5. Tingsrätten fann att RAPs eventuella fordran inte kunde överlåtas till Institutet med bindande verkan för Ivstitia och ogillade käromålet. Hovrätten har gjort samma bedömning. Domstolarna har således inte prövat om blogginlägget inneburit förtal av RAPs.

6. Ivstitia har till stöd för sitt avvisningsyrkande gjort gällande att det förhållandet att Ivstitia numera endast har en medlem innebär att föreningen saknar rättskapacitet.

Institutets talan mot Ivstitia kan prövas

7. Ivstitia är svarandepart i en pågående rättegång där dom har meddelats i såväl tingsrätten som hovrätten. I ett protokoll från föreningsstämma den 15 juni 2016 anges att samtliga medlemmar utom en utträdde och att den kvarvarande medlemmen utsågs till ensam styrelseledamot. Denna medlem har därefter agerat som företrädare för föreningen, bl.a. inför Högsta domstolen. Ivstitias agerande tyder inte på att det finns någon avsikt att upplösa föreningen. Institutet har motsatt sig avvisningsyrkandet och anfört att handläggningen av målet bör fortsätta oavsett eventuella förändringar av Ivstitias medlemsantal. Det finns därför förutsättningar att pröva Institutets talan mot Ivstitia (jfr NJA 1999 s. 237).

Frågan i Högsta domstolen

8. Frågan i Högsta domstolen är om en fordran på kränkingsersättning kan överlåtas innan den har fastställts.

Kan en ännu inte fastställd fordran på kränkingsersättning överlåtas?

9. Det är en civilrättslig huvudprincip att penningfordringar, oavsett om de är fastställda eller inte, fritt kan överlåtas. Undantag görs endast när särskilda omständigheter föreligger (se NJA 1993 s. 222). Sådana omständigheter kan vara att fordringen är socialt skyddsvärd. I rättspraxis har bl.a. en ännu inte förfallen lönefordran ansetts inte kunna överlåtas (se NJA 1913 s. 496; jfr även Stefan Lindskog, *Betalning*, 2014, s. 245).

10. Den som allvarligt kränker någon annan genom brott som innefattar ett angrepp på dennes person, frihet, frid eller ära ska ersätta den skada som kränkningen innebär (2 kap. 3 § skadeståndslagen). Kränkningserättningen avser att kompensera känslor som den kränkande handlingen har framkallat hos den skadelidande, såsom chock, rädsla, förnedring, skam eller liknande reaktioner som inte tar sig sådana medicinska uttryck att det föreligger en personskada. Ersättningen kan bidra till att den skadelidande får upprättelse för den förnedrande och kränkande behandlingen, och därmed också hjälpa till att återställa självrespekten och självkänslan. (Se prop. 2000/01:68 s. 19 och 48).

11. Skadeståndslagen innehåller inte några bestämmelser som reglerar rätten att överlåta krav på ersättning. Det finns emellertid i särskild lagstiftning regler som begränsar rätten att överlåta ersättning som har en personlig prägel (se t.ex. 31 § brottsskadelagen, 2014:322, och 3 § lagen, 2012:663, om ersättning på grund av övergrepp eller försummelser i samhällsvården av barn och unga i vissa fall). Begränsningarna har motiverats med hänvisning till ersättningarnas personliga karaktär och risken för överlåtelser till underpris. I förarbetena till brottsskadelagen anges särskilt att förbudet mot överlåtelse bl.a. syftar till att förhindra att ersättningen blir föremål för spekulation, t.ex. på så sätt att organiserade aktörer erbjuder skuldsatta brottsoffer snabb betalning mot att få ta över deras rätt till brottsskadeersättning. (Se prop. 2013/14:94 s. 45 f.)

12. Även i Danmark och Norge, där skadeståndsrätten bygger på väsentligen samma synsätt som det svenska, finns principiella förbud mot att överlåta bl.a. ersättning för kränkning så länge ersättningen inte har blivit fastställd (se 18 § första stycket och 26 § första och fjärde styckena i den danska erstatningsansvarsloven samt § 3-6 a och § 3-10 i den norska skadeserstatningsloven). Överlåtelseförbuden har även där motiverats med att fordringarna är av personlig karaktär och att borgenärerna har ett intresse av

att skyddas mot dispositioner som kan vara oöverblickbara och orimliga. (Se t.ex. Bo von Eyben m.fl., Lærebog i Obligationsret II, Personskifte i skyldforhold, Fordringers ophør, Hæftelseformer, 3 udg. 2008, s. 44 och 47 samt Viggo Hagstrøm och Are Stenvik, Erstatningsrett, 2015, s. 531.)

13. Det finns i svensk rätt också begränsningar i möjligheten att exekutionsrättsligt förfoga över vissa typer av skadeståndsfordringar med hänvisning till att rätten till skadeståndet har en starkt personlig prägel. I 5 kap. 7 § första stycket utsökningsbalken finns sålunda ett förbud mot utmätning så länge skadeståndet inestår hos den som ska utge det (se prop. 1968:130 s. 149 f.). Av samma skäl har i rättspraxis hinder mot kvittning ansetts föreligga när huvudfordringen avser rätt till ersättning för psykiskt lidande (se NJA 1987 s. 746).

14. Sammantaget leder det nu anförda till slutsatsen att kränkingsersättningens starkt personliga karaktär medför att en fordran på sådan ersättning inte bör kunna överlåtas innan den har fastställts.

Bedömningen i detta fall

15. Institutet har inte någon fordran på kränkingsersättning som kan göras gällande mot Ivstitia. Hovrättens domslut ska således stå fast.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Ella Nyström, Agneta Bäcklund, Lars Edlund, Anders Eka och Stefan Johansson (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Karin Annikas Persson